

Obsah

Úvod	
Úvod do tematiky a metody	9
Současný stav bádání	20
Leitmotivy operních dějin 19. století	23
Na cestě ke Gesamtkunstwerku	23
Opera a národ	25
Opera a společnost	33
I. Dvorní divadlo v Drážďanech	
Organizace a mocenské struktury Dvorního divadla	39
Tradice a nové začátky Dvorního divadla	39
Královská rodina se prezentuje	45
Profesionalizace a „oddvorštění“	48
Konstruování národní kultury	55
Italská a německá opera	55
Richard Wagner v Drážďanech	57
Přes německou kulturu k německé jednotě	63
Germánské opery	68
Pan Dirigent	74
Ernst von Schuch jako osoba	74
Za evropský repertoár	78
Richard Strauss a moderna v Drážďanech	83
2. Polské divadlo ve Lvově	
Sociální základy divadla	97
Tradice šlechtických divadel ve střední Evropě	97
Rozmach šlechtického divadla	104
Divadelní války	112
Měšťanské finále	118
Operní provincie	124
V kulturním okruhu Itálie	124

Polské opery	131
Na cestě k městu Wagnerových oper	138
Divadlo jako škola demokracie	145
3. České Národní divadlo v Praze	
Národní divadlo jako projekt	151
Zakladatelé	151
Prozatímní divadlo	154
Mobilizace mas	157
Požár a stavba nového divadla	163
Divadlo pro všechny vrstvy	171
Ředitel František Adolf Šubert	171
Divadelní vlaky a dělnická představení	173
Hranice sociálního dosahu	178
Operní národ	184
Emancipace od německé kultury	184
Krise české opery	191
Vídeňský triumf	201
Export českého modelu	207
Secese v Praze	213
4. Kulturní prostory	
Společnost opery	222
Šlechta a měšťanstvo ve srovnání	223
Existovalo měšťanské divadlo?	228
Sociální dosah opery	234
Znárodověctění opery	237
Jazyky, v nichž se zpívalo	237
Národní opery v evropském srovnání	240
Národní skladatelé	248
Exkurs o Wagnerovi	252
Znárodověctění repertoáru	257
Kulturní transfery a sítě kontaktů	260
Diferenciace a konvergence	260
Kulturní poevropštění	268
Operní kultura střední Evropy	277
Poznámky	282
Literatura a prameny	
Literatura	324

Sekundární literatura	324
Slovníky a příručky	346
Dobová literatura a tištěné prameny	347
Dobová média	353
Seznam použitých archivních fondů	354
Seznam zkratk	355
Rejstřík	356

ÚVOD DO TEMATIKY A METODY

České Národní divadlo patří k velkým operním scénám Evropy. Na jeho dějiny ale kupodivu nikdy nebylo nahlíženo v evropském kontextu. Poslední souhrnné zpracování, jež vyšlo za první republiky k 50. výročí v letech 1933–36, je poznamenáno nacionalistickým pohledem, který Národní divadlo pojímá „pro sebe“. To platí zejména o dvou svazcích věnovaných opeře v Národním divadle, které tehdy napsal Zdeněk Nejedlý. Takto izolovaný úhel pohledu ale neodstojí hezlu „Národ sobě“, jež dodnes zdomi hlavní vstup do budovy. Jak konstatoval František Černý, už samotná „idea národního divadla“ totiž vzešla z mezinárodního diskursu. Také aktivy budovatelů Národního divadla lze plně pochopit jen v mezinárodním kontextu. Vyznívá tak i přivolání z roku 1883, v němž zdědicodněvali svou iniciativu. Na prvním letáku stálo: „Ano, trpký stud naplňuje nás při uvažování, že my Čechové, hledíce a pýchou na naše slavné předky, kteří druhdy se svými sousedy ve velikém ušlechtilém umění závodili, zůstali jsme v tomto směru uměleckém pozadu a uprostřed kruhu vzdělaných národů jedini stojíme, kteří dosud žádného jeviště nemáme. Také my nechtíme více stati jako barbar v ušlechtilém umění Thálie vedle národův ostatních.“ Odkaz na sousedy dokládá vliv zahraničních vzorů, neboť v Německu, v Polsku a v Uhrách už takto nazvaná „národní“ divadla existovala. Rozvíjející se česká společnost se chtěla svým Národním divadlem prezentovat navenek a podpořit českou dělní kulturu i národní vzdělanost.

Vnější vlivy se po jeho otevření v roce 1883 odrazily i v repertoáru a provozovací praxi Národního divadla. Vedle českých oper se uváděla řada děl italských, francouzských, německých, ruských a polských. Smetanovy, Dvořákovy nebo Fibichovy opery, tehdy souhrnně označované jako „původní produkce“, rovněž vznikaly